

СВІТОВИЙ ДОСВІД І УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМ РЕКАПІТАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Хомутенко Л.І., к. е. н, доцент,

Хомутенко Я.В., студент

*ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»,
м. Суми*

В статті розглянуто основні методи мінімізації наслідків банківських криз, досліджено досвід країн світу з застосування програм рекапіталізації та визначені особливості їх використання в різних країнах, узагальнено підходи до процедури практичної реалізації програм рекапіталізації.

Ключові слова: рекапіталізація, фінансові установи, світова фінансова криза, банки, антикризові заходи, антикризова політика, капітал.

Постановка проблеми. Світова фінансово-економічна криза, що стала загрозою світового економічного устрою, спричинила суттєві зміни у світовому економічному і фінансовому середовищі, вразила певною мірою практично всі країни світу, більшість секторів економіки, підкресливши суперечливість глобалізаційного розвитку. Серед основних засобів антикризової політики, які активно і першочергово впроваджувалися урядами і центральними банками країн світу для мінімізації наслідків кризових явищ, стали антикризові заходи, спрямовані на відновлення діяльності банківських і фінансових установ з метою стабілізації для відтворення ними фінансування реального сектора у протидії скороченню сукупного попиту і рецесії. Антикризова політика уряду та регулюючих органів слугувала основою якісного і глибокого функціонального оновлення банківського сектора. В умовах необхідності вирішувати складні проблеми розвитку фінансового сектора в Україні особливої уваги і актуальності набуває концептуальне вивчення світового досвіду, оскільки не всі апробовані світовою практикою методи і інструментарії антикризової політики можуть бути адаптовані до українських реалій з огляду на специфіку законодавства країн, передумов і національного розвитку, економічної доцільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливе місце в розгляді питань застосування антикризових механізмів займають дослідження таких західних вчених, як: Б. Айхенгріна, Дж. Сороса, І. Фішера, Дж. Стігліца, М. Алле, П. Герста. Серед вітчизняних фахівців слід виділити роботи О. Мозгового, Н.В. Стукало, Н.М. Шелудько, С.З. Мошенського, І.В. Бураковського.

Метою роботи є розвиток теоретичних та практичних засад застосування рекапіталізації як одного з методів антикризової політики та посткризового відновлення, обґрунтування системи заходів щодо протидії негативним наслідкам фінансової кризи.

Відповідно до поставленої мети у роботі визначені такі завдання: проаналізувати основні методи мінімізації наслідків банківських криз; дослідити досвід країн світу з застосування програм рекапіталізації та визначити особливості їх використання в різних країнах; узагальнити підходи до процедури практичної реалізації програм рекапіталізації.

Виклад основного матеріалу. Особливу увагу в системі заходів щодо протидії негативних наслідків фінансової кризи приділяють стабілізації ситуації у банківському секторі. Це обумовлено тим, що кризові явища саме в банківській системі мають для економіки найбільш руйнівні наслідки порівняно з кризами на фондовому чи фінансовому ринках. За оцінкою Банку Англії втрати світових фінансових установ в результаті кризи у 2008 р. склали 1,8 трлн. фунтів стерлінгів (2,8 трлн. дол.). За прогнозами МВФ до кінця 2010 р. втрати світових фінансових компаній можуть досягти 4,1 трлн. дол. В структурі збитків частка банків складатиме 61%. решта – це страхові, пенсійні фонди та інші небанківські фінансові установи.

В умовах фінансової кризи банки та інші фінансові інституції стикаються з серйозними фінансовими проблемами, що найбільшою мірою позначаються як на ліквідності, так і на платоспроможності фінансово-кредитних установ. За таких обставин перед урядами і центральними банками встає питання про те, які методи і важелі підтримки банків можуть бути задіяні для стабілізації ситуації та виходу з кризи.

Зарубіжний досвід впровадження антикризових заходів у протидії наслідкам фінансової кризи демонструє існування різних механізмів і схем упорядкування фінансової системи. Одним із найбільш застосовуваних методів державами світу є рекапіталізація банків за рахунок державних коштів, які можуть використовуватися банками для простроченої заборгованості. Даний підхід передбачає визначення реального обсягу капіталу для покриття ризиків, які пов'язані з системою управління проблемними активами і створення програм реструктуризації проблемних кредитів.

Загальноприйнятним методом стабілізації банківської системи є викуп проблемних активів за рахунок державних коштів і створення державної управляючої компанії для роботи з ними. При реалізації цього заходу можуть виникнути певні труднощі у визначенні цін на проблемні активи. При цьому якщо ціна занадто низька, то виникає необхідність додаткової рекапіталізації.

Встановлення державних гарантій на банківські активи, в межах яких втрати розподіляються між державою і банком в певних пропорціях, також входить до комплексу антикризових заходів. І знову виникає питання оцінки проблемних активів і вартості гарантій – тобто, по суті, визначення пропорцій втрат між державою і банками. Слід зазначити, що використання такого підходу створює велику ймовірність опортуністичної поведінки – знаючи, що держава компенсує втрати, банки можуть відмовитися докладати належних зусиль щодо роботи з активами [10].

До набору регуляторних дій також входять: викуп боргів за рахунок держави на умовах обов'язкового зворотного викупу через кілька років – у цьому випадку проблемні активи залишаються під управлінням банку; збільшення державних гарантій за депозитами – це необхідно в тих випадках, коли виникають панічні настрої; реструктуризація заборгованості банківських позичальників, борговий тягар яких виявляється занадто високим; податкові послаблення для бізнесу та індивідуальних платників податків.

Отже, одним із механізмів швидкої підтримки банків для подолання проблем з ліквідністю є рекапіталізація.

Як відомо, практика рекапіталізації фінансових установ є класичною моделлю виходу країн з кризи. Рекапіталізація в класичному розумінні – це зміна структури капіталу компанії шляхом обміну одного виду цінних паперів на інші. Рекапіталізація банків проводиться для надання їм додаткового капіталу в обмін на участь у власності банку. Програми рекапіталізації банківських установ, що запроваджуються більшістю економічно розвинутих країн, базуються на використанні різних інструментів, у тому числі інструментів перерозподілу прав власності (у формі купівлі звичайних або привілейованих акцій) чи на умовах залучення субординованого боргу. В цих умовах держава має можливість контролювати кредитну політику банку.

На реалізацію заходів із рекапіталізації банківських і фінансових установ у 2008 р. країнами світу було спрямовано 15 % від загальної суми, що була використана на боротьбу з фінансовою кризою, або 1,352 трлн. дол. Для окремих країн цей напрям став першочерговим. Наприклад, у Росії на рекапіталізацію банківської системи було виділено 84% коштів, що суттєво перевищило середньосвітовий рівень [8, с. 13].

Світовий досвід демонструє, що існують декілька варіантів рекапіталізації банківських установ. Їх об'єднує можливість очистити баланси банків від проблемних активів і компенсувати фінансові втрати. Ці схеми є для держави досить дорогими, в деяких країнах такі витрати досягають 15% ВВП [4, с. 19].

Досить часто запроваджується механізм рекапіталізації через створення фонду проблемних активів. Як свідчить історичний досвід, результати подібних заходів не завжди були однозначно позитивними. Реалізація цього механізму відбувається практично через створення спеціальної державної компанії, формування спеціального фонду і визначення переліку активів, які підлягають викупу (кредити, цінні папери, нерухомість тощо), та переліку фінансових установ, які братимуть участь. За таких умов регулюючі органи усувають з балансів банків

проблемні активи і здійснюють вливання нового капіталу. З цього часу держава вирішує питання з придбаними активами, що надає можливість ефективно консолідувати процес переговорів з неплатниками за кредитами і вирішувати питання з їх банкрутства або реструктуризації боргу, згідно інтересів держави. Важливим є визначення процедур управління стабілізаційними фондами, а також контролю та нагляду за їхньою діяльністю.

Перевагами цього інструменту є гарантовані мінімальні ціни на активи фінансових установ, покращення ліквідності і те, що банки стають привабливішими для потенційних інвесторів.

Недоліками ж є: по-перше, це проблеми з встановленням справедливої ціни на ці активи. По-друге – при здійсненні цієї схеми держава має значні фінансові збитки. Це пов'язано з тим, що вагома частина проблемних кредитів не буде повернена. Водночас у власність держави переходить значна кількість збанкрутілих підприємств, які потребують відновлення або продажу, що створює очевидні корупційні ризики. Світовий досвід показує, що викуп активів, пов'язаний зі значними бюджетними витратами, в більшості випадків неефективний.

Здійснення альтернативного підходу передбачає введення для банків обов'язкового зворотного викупу проблемних активів, що дозволяє перекласти частину проблеми на банківські установи. В межах цієї схеми банки несуть відповідальність за роботу з позичальниками, і держава не стає власником збанкрутілих підприємств і має можливість уникнути значних фінансових витрат. Суперечливість даного підходу проявляється у тому, що держава може стати власником збанкрутілого банку.

Інша схема, менш складна, передбачає рекапіталізацію потерпілих у результаті кризи фінансових установ шляхом прямої рекапіталізації через отримання коштів від держави в обмін на цінні папери фінансових установ. Зворотний викуп є обов'язковим за умови створення банками резервів проти проблемних активів за рахунок одержаного капіталу. У даному випадку держава стає акціонером банків і має можливість їх контролювати, але при цьому несе ризики разом з банком. Для таких цілей можуть використовуватися як бюджетні кошти, так і державні цінні папери, що не можуть бути проданими негайно, але можуть бути задіяні в операціях РЕ-ПО з кредитними організаціями [4, с. 19].

Отже, незважаючи на відмінності існуючих схем рекапіталізації, заходи з їх практичної реалізації можна узагальнити наступним чином [4, 8, 10, 11]:

1. Виділення фінансових установ для участі в програмах з рекапіталізації (здебільшого – це банки, але до цього процесу можуть долучатися й страхові компанії, наприклад у США, Німеччині);
2. Відбір банків – вирішується питання щодо необхідності, першочерговості, можливості й участі конкретного банку в зазначеному процесі;
3. Вирішення питання щодо фінансування програм рекапіталізації, а саме обсягів, джерел (державні кошти, створення спеціальних фондів);
4. Визначення переліку активів, які підлягають викупу (кредити, цінні папери, нерухомість тощо).
5. Забезпечення контролю і нагляду за діяльністю фінансових установ, а саме контроль щодо використання капіталу, корпоративного управління, рівня заробітної плати топ-менеджерів та ін.

Рекапіталізація фінансових інститутів активно втілювалася в США, Великій Британії, Франції, Німеччині, Австрії, Іспанії, Бельгії, Кіпрі, Росії, Греції, Люксембурзі, Нідерландах, Данії, Швеції, Швейцарії, Японії, Індії, Катарі.

Світова практика доводить, що здебільшого участь у програмах рекапіталізації вирішується фінансовими установами самостійно, але може здійснюватися й під державним тиском. Практика рекапіталізації у США передбачала як викуп проблемних активів, так і придбання прав власності в обмін на цінні папери і будувалась завжди на добровільній основі. Однак восени 2008 р. під урядовим тиском до програми рекапіталізації були залучені дев'ять найбільших банків в обов'язковому порядку, які отримали 125 млрд. дол. Рекапіталізація відбулася шляхом придбання урядом акцій банківських установ. Серед них: Bank of America Corp, Wells Fargo, Citigroup, JPMorgan Chase & Co, Goldman Sachs, State Street, Morgan Stanley, Bank of New York Mellon Corp, Merrill Lynch. Найбільш небезпечною ситуація виявилася в одному з найбільших банків світу Citigroup (його представництва знаходяться в 100 країнах світу). За 2008 р. корпорація понесла

збитки на суму понад 20 млрд. дол., акції Citigroup знизились майже на 80 %, за оцінками кількість звільнених співробітників очікувалася на рівні 75 тис. чоловік. За такої ситуації міністерство фінансів виділило Citigroup 20 млрд. дол. (зі стабілізаційного фонду програми TARP) у додаток до 25 млрд. дол., які банк отримав раніше, в обмін на привілейовані акції компанії. Державної підтримки потребувала й страхова компанія AIG, яка отримала в процесі рекапіталізації 40 млрд. дол., а загалом компанії урядом США було виділено 150 млрд. дол.

У Великій Британії запроваджено два варіанти стосовно використання джерел фінансування на цілі рекапіталізації: за державні кошти або капіталізація на ринку, при цьому у разі самостійного знаходження джерел залучення додаткового капіталу банки не можуть розраховувати на урядову допомогу [11, с. 29]. Виходячи з цілей рекапіталізації, був створений Фонд відновлення банків (FSA) у сумі 50 млрд. фунтів стерлінгів (65 млрд. євро) на придбання звичайних та привілейованих акцій. У рамках антикризового плану найбільшим комерційним та іпотечним банкам країни – Abbeu, Northern Rock, Barclays, Lloyds TS, Royal Bank of Scotland (RBS), HSBS, HBOS, а також найбільшій британській компанії, що займається фінансуванням будівельних проектів – Nationwide Building Society було надано 25 млрд. фунтів стерлінгів в обмін на їхні привілейовані акції [6, с. 124].

В процесі рекапіталізації урядом Великої Британії були націоналізовані: Northern Rock, Royal Bank of Scotland (RBS), Bradford & Bingley. Найбільш болісною виявилася ситуація у RBS – найбільшому банку Великої Британії, втрати якого в підсумку за 2008 р. мали скласти 228 млн. фунтів стерлінгів. Запобігти поглибленню диспропорцій в діяльності банку змогли кроки уряду, що були спрямовані на купівлю 57,9% акцій шляхом їх додаткової емісії. Придбання цінних паперів у RBS британському уряду обійшлося у 15 млрд. фунтів стерлінгів (22,1 млрд. дол.). Згодом урядом було витрачено ще додаткових 5 млрд. фунтів (7,7 млрд. дол.) на придбання привілейованих акцій. Британський план щодо підтримки фінансового сектору через рекапіталізацію був взятий за основу іншими країнами світу.

У Німеччині участь банків добровільна, і реалізація програми рекапіталізації відбувалася в рамках Спеціального фонду щодо стабілізації фінансового ринку – SoFFin (Finanzmarktstabilisierungsanstalt). Фінансову підтримку одержали другий за розмірами в Німеччині приватний банк Commerzbank у розмірі 8,2 млрд. євро, баварський земельний банк BayernLB – 5,4 млрд. євро в обмін на придбання привілейованих акцій. Важливим аспектом рекапіталізації банків став прийнятий урядом Німеччини закон про стабілізацію фінансового ринку (Act on the Stabilization of the Financial Market), який вступив в дію 18 жовтня 2008 р., в якому зазначалося положення щодо необхідності топ-менеджерів до відповідальності при реалізації вимог до стратегії ведення бізнесу.

У Португалії за програмою рекапіталізації були націоналізовані банк BPN (Banco Portugues de Negocios), також банкам країни у 2008 р. було виділено 4 млрд. євро в обмін на привілейовані акції. В Латвії уряд прийняв рішення на придбання 51% участі банку «Парекс». Бельгія, Нідерланди, Люксембург придбали 49% акцій бельгійсько-нідерландського банку Fortis, який здійснив вливання капіталу в сумі 11,2 млрд. євро. Іспанія через створений спеціальний фонд виділила 50 млрд. євро для купівлі неліквідних активів банківських установ. Уряди східних країн також приймали рішення щодо рекапіталізації фінансових установ – Катар витратив 5,3 млрд. дол. США на купівлю акцій банків постраждалих від фінансової кризи.

У Росії уряд скуповував найбільш вразливі кризою банки через підконтрольні структури: Внешэкономбанк придбав Связь-банк и «Глобэкс», Газэнергопромбанк – Собибанк [11, с. 29] та ін. Крім того, Законом «Про додаткові заходи для зміцнення стабільності банківської системи в період до 31 грудня 2011 року» (від 27.10.2008 р.) виконання функцій з викупу переважної частки акцій банків було дозволено здійснювати Агентству (АСВ) зі страхування вкладів.

На відміну від розвинутих країн світу та Росії в Україні рекапіталізація не стала основним методом виходу банків з кризи. Частка рекапіталізованих банків за участі держави дуже незначна і склала 1,6% від загальної кількості банків у країні. В Україні у квітні 2009 р. урядом і Національним банком для участі в програмах рекапіталізації за рахунок державних коштів було затверджено сім банківських установ (банк «Надра», «Родовід Банк», банк «Фінанси і кредит», «Укрпромбанк», «Укргазбанк», «Імексбанк», банк «Київ»).

Міністерство фінансів розпочало рекапіталізацію проблемних банків у липні 2009 року, зменшивши їх кількість до трьох. За програмою рекапіталізації держава отримала в підсумку 99,94% акцій банку «Київ», 99,97% «Родовід-банку» і 87,72% «Укргазбанку», тобто ідеться фактично про націоналізацію певних фінансових інституцій. У 2009-2010 рр. капітал цих установ загалом був збільшений на 17 млрд. грн. за допомогою облігацій внутрішньої державної позики. Слід зважити на те, що два банки з перелічених вище за розміром регулятивного капіталу та активів¹¹ відносяться до першої групи - «Укргазбанк» та «Родовід»; банк «Київ» - до другої. Поточне фінансове становище «Укргазбанку» і банку «Київ» свідчить про початок відтворювальних процесів в діяльності даних банків, усуненні деформацій і наданні нового імпульсу для розвитку. На жаль ситуація навколо «Родовід-банку» не змінилася, задіяні механізми державної підтримки не дали результатів.

Очевидно, що націоналізація так і не змогла покращити фінансові результати в жодному із банків, в яких вона була проведена. Таким чином недоцільний вибір «банків-кандидатів» для націоналізації в Україні зробив неефективною її застосування. Крім того, не менш важливою проблемою в процесі виведення українських банків із кризи є неусвідомленість того, що націоналізація - це лише проміжний етап виходу із кризи. Як наслідок має місце відсутність чіткого механізму подальших дій держави, пов'язаних з реприватизацією націоналізованих банків. Проте головним досягненням націоналізації в Україні стало повернення довіри населення до фінансово-кредитних установ та зацікавленість держави у ефективному контролі та регулюванні їх діяльності.

Висновки. Отже, світовий досвід незаперечно доводить доцільність застосування рекапіталізації як складової антикризової політики. Очевидно, що державна політика фінансової підтримки через програми рекапіталізації має певні переваги, а саме: збільшення ліквідності і покращення платоспроможності банківських установ, запобігання розпродажу активів і відтворення їхньої кредитної діяльності. Безперечно, переваги і недоліки здійснення рекапіталізації здебільшого залежать від країнових особливостей її реалізації і від того, наскільки цей захід ув'язується з комплексом дій, що формують антикризову модель кожної країни.

Спираючись на міжнародний досвід, можна стверджувати, що обрана стратегія була економічно обґрунтованою та доцільною для України, однак вона не змогла стати ефективною. Головною причиною цього стала відсутність чіткого розподілу повноважень між органами державної влади.

Ще однією причиною неефективної антикризової політики стала відсутність довгострокового планування при її реалізації. Механізми, які були орієнтовані на короткостроковий термін впровадження, часто пролонговувались і дуже рідко досягали кінцевої мети. Крім цього, не існувало чіткого підходу щодо вибору банківських установ для націоналізації. Це питання і на сьогодні залишилося дискусійним між НБУ та міжнародними експертами Світового банку та МВФ.

У світовій економіці і в економіці України з'явилися ознаки початку виходу з кризи. Але відновлення може бути здійснене на різних засадах і з різними перспективами. Проблема ліквідності, з якою банки зіткнулися на початку кризи, змінила проблема якості активів та достатності капіталу, і саме вона найбільш відчутно вплине на функціонування банківського сектору в найближчі роки, як у частині підтримання фінансової стабільності банків, так і в перспективах активізації кредитування економіки. Заходи щодо стабілізації банківського сектору мають базуватися на розумінні того, що нинішні ознаки економічного відновлення є нестійкими: серед основних позитивних зрушень у банківському сектору є збільшення регулятивного капіталу на 10,3 % (12,7 млрд. грн.) та призупинення відтоку коштів [12]. Водночас спостерігається нарощування диспропорцій і зростання ризиків у діяльності фінансових установ.

¹¹ Згідно рішення Правління НБУ від 30.12.2008 №765 «Про розподіл банків на групи за розміром регулятивного капіталу та активів», до першої групи входять банки, регулятивний капітал яких 1 500 млн. грн. та активи більше 14 млн. грн. [5].

Література:

1. Батковський В.А. Роль центральних банків у реалізації фінансових програм стабілізації [Електронний ресурс] / В.А. Батковський, А.А. Даниленко. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/texts/2009_26/26.1.01.pdf
2. Бирюкова Е.А. Денежно-кредитная политика банка России в условиях финансового кризиса / Е.А. Бирюкова // Банковские услуги. – 2010. – № 1. – С. 15-19.
3. Бураковський І.В. Глобальна фінансова криза: уроки для світу та України / І. В. Бураковський, О. В. Плотніков. – Харків: Фоліо, 2009. – 299 с.
4. Бутко В. Рекапитализация: мировой опыт и наши грабли [Текст] / В. Бутко // Фондовый рынок. – 2009. – № 19. – С. 18-21.
5. Гайдуцький П.І., Паливода К.В. Глобалізація економічної рецесії та фінансової нестабільності / П.І. Гайдуцький, К.В. Паливода // Фінанси України. – 2008. – № 1. – С.24–32.
6. Ермаков С.Л. Мировой финансово-банковский кризис, его влияние на экономическое развитие / С.Л. Ермаков // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1(3). Том 1. – С. 118 – 126.
7. Мозговий, О. Глобальна фінансова криза: теорія і практика подолання наслідків фінансових потрясінь / О. Мозговий, Н. Стукало // Ринок цінних паперів України. – 2008. – № 11–12. – С. 31–36.
8. Науменкова С. Проблеми підтримки фінансового сектору в умовах світової кризи [Текст] / С. Науменкова // Вісник НБУ. – 2009. – № 6. – С. 12-18.
9. Перспективы развития мировой экономики. Кризис и подъем. – [Washington, Д.С.]: Международный Валютный Фонд, апрель 2009. – С. 14 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imf.org>.
10. Стратегии выхода из банковского кризиса: международный опыт [Электронный ресурс] / Обзор центра макроэкономических исследований Сбербанка России. – Режим доступу: <http://www.sbrf.ru/>
11. Шелудько Н.М. Реструктуризація банківського сектора в умовах світової фінансової кризи: міжнародний досвід і доцільність його використання в Україні / Н.М. Шелудько // Економіка і прогнозування. – 2009. – № 1. – С. 24–34.
12. www.bank.gov.ua – Офіційний сайт Національного банку України.

АННОТАЦІЯ

МИРОВОЙ ОПЫТ И УКРАИНСКИЕ РЕАЛИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРОГРАММ РЕКАПИТАЛИЗАЦИИ ФИНАНСОВЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В УСЛОВИЯХ ФИНАНСОВОГО КРИЗИСА

Хомутенко Л.И., к. э. н., доцент,
Хомутенко Я.В., студент

ГВУЗ «Украинская академия банковского дела Национального банка Украины», г. Сумы

В статье рассмотрены основные методы минимизации последствий банковских кризисов, исследован опыт стран мира в использовании программ рекапитализации и выделены особенности их использования в разных странах, обобщены подходы к процедуре практической реализации программ рекапитализации.

Ключевые слова: мировой финансовый кризис, рекапитализация, финансовые учреждения, банки, антикризисные меры, антикризисная политика, капитал.

SUMMARY

WORLD EXPERIENCE AND UKRAINIAN REALITIES OF USING PROGRAMS
OF RECAPITALIZATION OF FINANCIAL INSTITUTIONS IN FINANCIAL CRISIS

**Khomutenko Lyudmyla, Ph.D., dozent,
Khomutenko Yaroslav, student**

SHEI «Ukrainian academy of banking of the National bank of Ukraine», Sumy

The article describes the main methods to minimize the effects of banking crises, it analyzes the world experience in the use of the recapitalization programs and the peculiarities of their use in different countries. The article summarizes approaches to the procedure of implementation of recapitalization programs.

Key words: global financial crisis, recapitalization, financial institutions, banks, anticrisis measures, anticrisis policy, capital.

Надійшла до редакції 29.07.2011 р.